

Konarska-Pabiniak, Barbara

Siedem wieków Gąbina i Gostynina

Notatki Płockie 47/2-191, 38-39

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SIEDEM WIEKÓW GĄBINA I GOSTYNINA

W 1382 r. książę Siemowit IV nadał Gostyninowi prawa miejskie (krzyżackiego miasta Chełma – stolicy ziemi chełmińskiej). Wraz z lokacją miasta, ustanowiono władze miejskie: wójta, radę miejską reprezentującą miasto na zewnątrz oraz ławę miejską, czyli są rozpatrujący sprawy pomniejszej wagi. Gostynin otrzymał wówczas pieczęć z herbem. Po nadaniu praw miejskich powstało tzw. nowe miasto lokowane wokół obecnego rynku. Ale miasto nie powstało z niczego. Już w początkach VII/VIII w. istniał gród na tzw. Łysej Górze. Obok wzniesiono kościół grodowy pw. św. Jakuba. Pierwszy zamek - drewniany - zbudował w obecnym miejscu książę Siemowit III, a w latach 70-tych XIV w. Siemowit IV. Wzniesienie tak potężnej budowli oznacza, że ziemia gostynińska była ważnym miejscem strategicznym.

Wcześniejszym dokumentem nadania praw miejskich, bo 1322 r. legitymuje się Gąbin.

Rok 2002 stanowi okrągłą rocznicę praw miejskich obu miast. Z tej okazji 23 maja 2002 r. w Archiwum Państwowym w Płocku odbyła się sesja naukowa pt. „Siedem wieków Gąbina i Gostynina”. Głównym organizatorem sesji było Archiwum przy współudziale burmistrza miasta Gąbina Krzysztofa Jadczaaka i burmistrza miasta Gostynina Włodzimierza Śniecikowskiego. Udział w sesji wzięli również starosta gostyniński Ryszard Górniak.

Podczas sesji wygłoszone zostały dwa referaty: prof. dr. hab. Janusza Szczepańskiego pt. „Czynniki miastotwórcze Gąbina” i dr Barbary Konarskiej-Pabiniak pt. „Narodziny, rozwój i funkcjonowanie samorządu gostynińskiego”. Obydwa teksty zostały opublikowane w okolicznościowym wydawnictwie.

W dyskusji mocno podkreślano jak ważne jest utrwalenie historii. W Gąbinie działa silnie Towarzystwo Gąbina i społeczne Muzeum. W Gostyninie zaś coraz żywszą działalność prowadzi Towarzystwo Miłośników Ziemi Gostynińskiej. Między obydwooma miastami istniała zawsze rywalizacja. Już w 1380 r. miał miejsce spór między parafiami o wykorzystanie ryb w jeziorze zdworskim. Sprawa oparła się o stolicę apostolską. Rozstrzygnięta została na korzyść parafii gostynińskiej. Szybszy rozwój Gostynina spowodowało wybudowanie linii kolejowej. Dziś Gostynin też jest ciągle miastem rozwojowym. Systematycznie wzrasta liczba jego mieszkańców. Oznacza to, że ludzie widzą tu dla siebie szansę życiową. Z dumą mówił o tym burmistrz Śniecikowski. Natomiast starosta Ryszard Górniak zaproponował w przyszłości dyskusję na temat funkcjonowania powiatu gostynińskiego i gąbińskiego - oczywiście w duchu współpracy, a nie rywalizacji.

Sesji towarzyszyła wystawa dokumentów dotyczących obu miast czynna do końca czerwca. Wykorzystane zostały zbiory Archiwum Państwowego w Płocku, Archiwum Zakładowego Konserwatora Zabytków, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Diecezjalnego w Płocku. Komisarzem wystawy była mgr Krystyna Bańka. W dziesięciu gablotach zaprezentowano akta stanu cywilnego parafii ewangelicko-augsburskiej, m.in. Gąbina z lat 1826–1900, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Gostynina 1826–1901, Akta Cerkwi św. Mikołaja w Gostyninie 1911–1915¹.

Pokazane zostały rysunki i fotografie kościoła i zamku w Gostyninie, taryfy i tabele podatku patentowego od artystów, profesjonalistów, rękodzielników, kunsztów m. Gostynina i Gąbina z grudnia 1809 r., dane statystyczne dotyczące cechów i stowarzyszeń przemysłowych miasta Gąbina za 2. półrocze 1933 r., postanowienia Urzędu Starszych Zgromadzenia Kunsztu Szewskiego m. Gostynina o przyjęciu Roberta Uberta i Franciszka Brzozowskiego w poczet majstrów z 12 czerwca 1923 r., umowa między Antonim Walczakiem a Wacławem Markiewiczem – mistrzem zgromadzenia w sprawie przyjęcia syna na naukę rzemiosła piekarskiego z 15 listopada 1928 r. Pokazano też księgi notarialne, protokoły z posiedzeń władz miasta Gostynina i Gąbina. W jednej z gablot umieszczono kolorowy plan sytuacyjny miasta Gostynina z 1895 r. i plan sytuacyjny miasta Gąbina z 1896 r.

W Archiwum Państwowym w Płocku zachował się opis budowli cerkwi św. Mikołaja z 1901 r. i 1913r. Sama cerkiew wzniesiona była w 1890 r., znajdowała się na rogu ul. Wesolej i Kutnowskiej

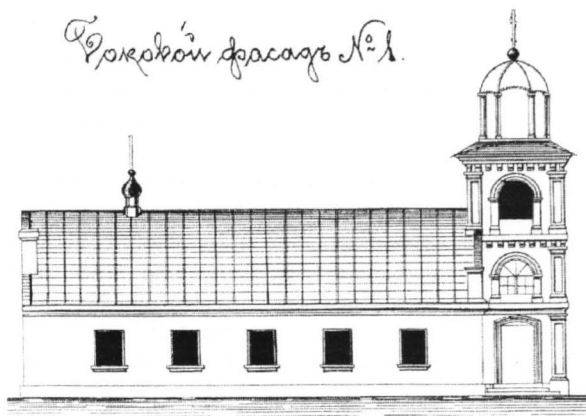

Referat o dziejach samorządu Gostynina wygłasza dr Barbara Konarska-Pabiniak.

Od lewej: Włodzimierz Śniecikowski – Burmistrz Gostynina, dr Wiesław Koński – Sekretarz Generalny TNP, Krzysztof Jadczaak – Burmistrz Gąbina.

(obecnie Legionów Polskich i 3-go Maja). W dniu 16 maja 1901 r. objęta została nadzorem inspekcji budowlanej w Gostyninie, a w 1911 r. przekazana diecezji prawosławnej. Cerkiew posiadała dzwonicę przerobioną z budynku mieszkalnego o wymiarach 2,34 dł., 1,64 szer., 4,55 wys. Budynek cerkwi miał wymiary 8,97 dł., 5,97 szer., 1,43 wys.,

Бокъ фасады № 1.

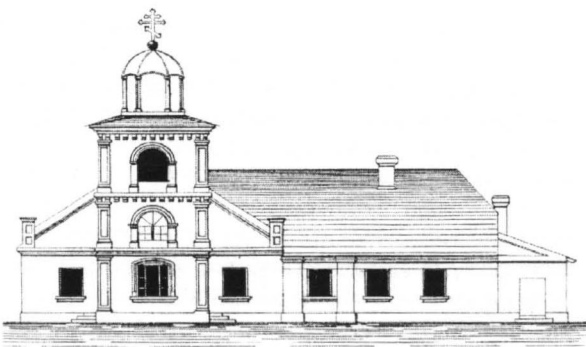

Boczna fasada cerkwi w Gostyninie

blaszany dach, 10 drewnianych filarów, schody o 24 stopniach, podłogę cementową, w ołtarzu zaś drewnianą, żeliwne drzwi, kraty w oknach. Ogrzewana była czterema piecami holenderskimi o wymiarach 3 szer., 2 dł., 8 wys.² Ściany i sufit malowane farbami olejnymi. Duchowny otrzymywał 1200 rubli, a organista 250 rubli. Obydwoj mieli mieszkanie obok cerkwi.

Cerkiew gostynińska po wyjeździe Rosjan z Gostynina w 1915 r. (w okresie zaborów mieszkali tu urzędnicy rosyjscy, nauczyciele, w koszarach stacjonowali carscy żołnierze) miała różne przeznaczenia i przebudowy.

Фронтъ фасады № 1 и 2.

Frontowa fasada cerkwi w Gostyninie

W okresie PRL mieścił się tam LOK, Sanepid, a obecnie w części pomieszczeń działa jadłodajnia miejska.

Na górnych wewnętrznych szczytowych ścianach zachowała się do dziś barwna polichromia związana z malaturą historyczną i religijną. Nie ma jednak dokumentacji tej polichromii, a Pracownia

Konserwatorska nie posiada pieniędzy na jej rozpoznanie i konserwację. Burmistrz Gostynina zamierza freski te zabezpieczyć i udostępnić je zwiedzającym. Być może podobną malaturą pokryte były inne ściany cerkwi. Ale to można będzie stwierdzić dopiero po przeprowadzonym remoncie.

Na wystawie pokazano także archiwalia dotyczące zbrodni niemieckich na ziemi gostynińskiej w 1945 r. Wśród nich są dokumenty odnoszące się do getta żydowskiego w Gostyninie - protokoły zeznań świadków, osób ocalałych z getta. Na tej podstawie ustalono, że getto w Gostyninie obejmowało teren po prawej stronie ul. Zamkowej od Rynku do ul. Bagnistej oraz jeden dom przy ul. Bagnistej, jeden dom przy ul. Piłsudskiego (?), lewa strona od ul. Olszowej (obecnie Kardynała Wyszyńskiego) i od ul. Piłsudskiego do rzeki. Łącznie był to obszar 1,5 ha. Getto założone zostało 15 marca 1941 r., a zlikwidowane 17 kwietnia 1942 r. Zgromadzono tam ok. 3 tys. osób, wyłącznie Żydów z Gostynina i bliskiej okolicy oraz jedną obywatelkę palestyńską. Więźniowie wykonywali różne prace polowe, warsztatowe, budowlane zależnie od zarządzania władz niemieckich. Rację żywnościową stanowiło: 250 g chleba dziennie, 100 g tłuszczu tygodniowo, 25 dkg cukru miesięcznie, ćwierć litra mleka odciganego dziennie. Pracujący poza gettem otrzymywali ćwierć kg chleba dodatkowo. W obozie nie było epidemii. Lekarze nie mieli wstępu do getta. Egzekucje odbywały się poza obozem. Zmarłych chowano w Wólce Łąckiej. Kierownikiem i funkcjonariuszami obozu byli: Jakob Pohl, Buder, Gustaw Baum Arendt, Gustaw Llichman, Weiland - szef Urzędu Pracy i Hein - szewc³.

Kościół ewangelicki i zabudowania gospodarcze na Wzgórzu Zamkowym w Gostyninie

Dyrektor Archiwum mgr Leszek Franciszkiewicz otrzymał wiele słów uznania za zorganizowanie tak ważnej dla głównych miast historycznej ziemi gostynińskiej sesji i wystawy. Wartości historyczne należy pielęgnować przy każdej okazji. Konferencja naukowa jest jedną z lepszych form dla takiej działalności.

Przypisy

- 1 Sygn. tymczasowa 15.
- 2 Wymiary cerkwi podane w sążniach. Sążeń dawna jednostka długości równa rozpiętości rozstawienia ramion. 1 Sążeń = 1,7-2,14 m; w Polsce 1,728-1,799 m.
- 3 Akta Miasta Płocka, Zarząd Miejski w Gostyninie. Referat Administracyjny. Rejestracja zbrodni niemieckich 1945, sygn. 12.